



NYTT om

Nr 92 - 1/2019 - mai

# Gammelt

Utgitt av Fosen Historielag



*Vinjeøra. Foto utlånt av Hemne kommune*

**Velkommen til årsmøte i Fosen historielag  
GrønsetFjøset Café ved Vinjeøra  
Hemne, lørdag 8. juni 2019 kl 1130**

# Leder'n

«Fosens historie» dreier seg om samfunns- og kulturhistoria til Fosen-kommunane, frå Osen til Hemne, frå Frøya til Stadsbygda.

Vi ligg etter det oppsette tidsskjemaet for bind 2, men hovudtekstane frå Per Christian-sen og Svein Henrik Pedersen er no levert. Her er det mykje spennande historie – berre vent og sjå! Det gjenstår eit kapittel om militærvesenet av Rigmor Aastum, eit om herskapskulturen av Daniel Johansen, og noen bidrag frå meg om byggeskikk, gårdsfelleskap o.a.

Nedkorting og samansying fell òg på meg. Det arbeidet går eg til med skrekkblanda fryd! Det blir eit krevande arbeid, men heldigvis har forfattarane gitt meg ganske frie tøyler, og her er det så mykje interessant stoff, at det skal bli ein fryd, og eit privilegium, å arbeide med det. Og så er det betryggande at Lokalhistorisk institutt tilbyr ein avsluttande gjennomgang av teksten. Utgivinga av bindet er – heldigvis – utsett enda ein gong, til 2020.

Det er grunn til å framheve kor viktig eit arbeid Fosen historielag no gjer med å utarbeide ei samla og fagleg solid regionhistorie for Fosen. Skikkeleg historieskriving krev fagkompetanse. Det gjeld særleg eldre historie. Amatørar kan gi verdifulle bidrag til nyare historie, men går seg lett vill i eldre. Mange bygdebøker er fulle av feil og mistydingar. Når påstandane først har komme på trykk, blir dei tatt for god fisk og spreidd vidare. Fosens historie tek mål av seg til å bli eit rammeverk som skal løfte nivået på lokalhistoria i regionen.

Likevel er det mange av kommunane som har avstått frå å støtte prosjektet økonomisk. Vi har søkt om 12 kr pr innbyggjar. Osen, Roan, Snillfjord og Hitra skal berømmast for å ha betalt bidraget sitt fullt ut. Også desse kommunane slit med trong økonomi, men dei har forstått kor viktig dette arbeidet er. Dei andre kommunane bør tenke over prosjektet ein gong til.

- Er det rett at berre noen av kommunane skal betale for at prosjektet kjem i hamn?
- Samfunns- og kulturhistorie for eldre tid krev fagkunnskap. Fosen historielag har det fagmiljøet som dette arbeidet krev.
- Lokal samfunns- og kulturhistorie kan best skrivast på regionnivå. Kommun nivået har for korte synsstrekningar.
- Samfunns- og kulturhistorie blir ikkje berre betre på regionalt nivå, men også langt bilegare. Tilsvarande arbeid for éin enkelt kommune vil koste kommunen 20-30 gonger meir enn det vi ber om, og resultatet vil ikkje bli det same.
- Fosen historielag har no lagt 740.664 kr av eigne midlar i Fosens historie bind 2. Det er repektabelt, og det fortener støtte frå alle kommunane!

Sånn. Da, kjære medlemmer, håpar eg å sjå så mange som muleg av dykk på årsmøtet på Grønsetfjøsset på Vinjeøra lørdag 8. juni. Me sjåast!

*Johan G Foss*

# Velkommen til årsmøte i Hemne 8. juni

Det innkalles herved til

Årsmøte i Fosen historielag Lørdag 8. juni 2019 kl 1130 på  
GrønsetFjøset Café ved Vinjefjorden i Hemne.

- 11:30 Oppmøte • Registrering • Velkomstkaffe
- 12:00 Ordfører i Hemne, Odd Jarle Svanem, hilser årsmøtet.
- 12:20 Årsmøte
- 14:00 Fosens historie 2 - Status for prosjektet.
- 14:30 Pause med enkel lunsjbuffet
- 15:00 Grønset gård - fra skog, jord og fjord til møtested.  
Vert Mark Richard Adams forteller om gården med skog, jord og fjord som ble møtestedet GrønsetFjøset.
- 15:30 Tyske soldaters forhold til lokalbefolkninga under krigen.  
Foredrag ved Rigmor Aastum.
- 16:30 Årsmøtemiddag
- 18.00: Årsmøtet avsluttes.
- 18:00: Utflukt til Hovdan. Se mer side 11.

## Praktiske opplysninger

GrønsetFjøset Spiseri ligger like ved E39, 5 km sør for tettstedet Vinjæra.

Det er 75 km fra Orkanger til Grønset gård.

For deltakere fra Fosenhalvøya har fargene på både Rørvik- Flakk og Brekstad Valset avganger 07:30, 08:30, 09:30 osv.

Fra Flakk og fra Valset må en regne med 2 timers kjøretid til årsmøtestedet.

Årsmøteavgift er i år kr 250, som betales ved registrering. Det inkluderer årsmøtet og servering; kaffe og småmat ved adkomst, enkel lunsjbuffé i pausen og årsmøtemiddag, der det serveres bakt villaks med kaffe/dessert.

**Påmelding innen 3. juni til**

**Eilert Bjørkvik, tlf 948 71 232, e-post: eilerbj@online.no**

Velkommen til årsmøtet.

**NB: Vennligst gi beskjed hvis deltakere har spesielle matønsker på grunn av allergi.**

# Årsmøtet 2019

Dagsorden for årsmøtet

1. Godkjenning av innkalling
2. Valg av møteleder og referent
3. Årsmelding for 2018/2019
4. Regnskap for 2018
5. Arbeidsplan for 2019/2020
6. Budsjett for 2019
7. Fastsetting av medlemskontingent
8. Innkomne saker
9. Valg
  - 2 styremedlemmer for 2 år
  - 3 varamedlemmer til styret for 1 år
  - revisor og vararevisor 2 år
  - 1 medlem til valgkomiteen for 3 år.

## 3. Årsmelding 2018/2019

### Styret

Styret har dette året bestått av:

Johan G Foss, Frøya, leder,  
Helge Bueng, Åfjord, sekretær,  
Rigmor Aastum, Snillfjord, nestleder,  
Kristin Svendsen, Hitra, styremedlem  
Bernt Jørgen Stranden, Bjugn, styremedlem  
Eilert Bjørkvik, Rissa, kasserer og fast  
møtende varamedlem.

Øvrige varamedlemmer:

Johan Mjønnes, Snillfjord,  
Ernst Robert Øyangen, Trondheim.

### Andre verv.

**Revisor:** Per Husby, Rissa.

**Vararevisor:** Sturla Leth-Olsen, Bjugn.

**Valgkomité:** Vigdis Hoff Hoøen, Ørland

(leder), Svein Henrik Pedersen, Malvik,  
Per Aastum, Snillfjord.

**Årbokredaktører:** Per Ole Sollie og  
Svein Henrik Pedersen.

### Redaktør av Nytt om gammelt:

Helge Bueng.

### Medlemstallet

01.04.2019 var medlemstallet 1140.  
15.4.2018 var tallet 1168, altså en nedgang  
på 28, noe mindre enn de forrige åra.

### Styremøter

Etter årsmøtet 2018 er det avholdt 4  
styremøter (10.09.2018, 15.11.2018 og  
18.02.2019 og 24.04.2019), alle på Ørland  
kultursenter på Brekstad.

## **Økonomi.**

Regnskapet viser et driftsunderskudd på 123.841 kr, mot 144.129 kr i 2017. Underskuddet begge åra skyldes utgiftene til Fosens historie 2.

## **Årsmøtet 2018**

ble holdt i Harbak grendshus i Stokksund i Åfjord, med 38 medlemmer til stede. Helge Bueng var vert. Årsmøtedeltakerne ble hilst velkommen av ordfører i Åfjord, Vibeke Stjern. Rektor og elever ved Stokksund oppvekstsenter orienterte om skolens lokalhistorieprosjekt om tørrfisk. Johan G Foss ga en statusrapport om arbeidet med Fosens historie 2. Det ble avlagt besøk i Stokksund kirke med orientering om kirka av kirketjener Reidar Moen. Til slutt var det middag på Kuringen bryggehotell. Årsmøtet var vel gjennomført.

## **Årbok for Fosen 2018**

Årbokredaktørene Per Ole Sollie og Svein Henrik Pedersen leverte også i år ei innholdsrik og variert årbok, med flere gode artikler. Det er inngått ny, 3-årig avtale med Per Ole Sollie og Svein Henrik Pedersen om redigering av årboka.

## **Nytt om Gammelt**

Helge Bueng har igjen redigert to gode og fyldige nummer av meldingsbladet.

## **Fosens historie 2.**

Hovedtekstene fra Per Christiansen og Svein Henrik Pedersen er nå levert (litt gjenstår i skrivende stund fra Svein Henrik). Pr 1. februar var det utbetalt i alt 917.500 kr til forfatterne. Av dette har historielaget av egne midler betalt 740.664 kr, mens kommunene har bidratt med 144.936 kr, bedrifter med 11.000 kr og historielagets medlemmer med 20.900 kr. Det må sies at laget har fått svært mye igjen for de pengene som er lagt ut til forfatterne. Det som

nå gjenstår, er et kapittel om militærvesenet ved Rigmor Aastum, et kapittel om herskapskulturen ved Daniel Johansen, og bidrag fra redaktøren for bindet, Johan G Foss, om byggeskikk, gårdssfellesskap og noen mindre spesialstudier. Nedkortig og sammensying faller også på redaktøren. Utgivelsen er utsatt til 2020. Styringsgruppa for Fosens historie 2 består av Johan G Foss, Eilert Bjørkvik, Ernst Øyangen, Kolbjørn Aune og Rigmor Aastum. Forfatterne har vært invitert til alle møtene.

Eilert er bilderedaktør og fungerer også som medredaktør. Johan og Eilert har hatt fleire faglige møter med forfatterne.

## **Folkekunst i Fosen**

Ola Grefstad har gjennomgått og kommentert de folkekunst-gjenstandene som ble fotografert og registrert i 2017-18 av Ola Grefstad og Johan G Foss i museumssamlinger i Fosen, ca 300 gjenstander. Kommunene Åfjord, Snillfjord, Hemne og Hitra gjenstår fortsatt. Det er håp om at de kan bli tatt i inneværende år.

Museumssamlingene vil også bli tilbudt foredrag med gjennomgang av det registrerte materialet. Først ute her er Kystens Arv, høsten 2019.

## **Historisk vandring**

Vandringa på Storfosna 29. september var stort lagt opp og ble vellykka, trass i dårlig vær. 60 var møtt fram til foredrag og servering i grendahuset. Temaet var de gamle husmannsplassene på Storfosna, flere av dem oppretta av godseier Fredrik Nannestad omkring 1800. Arrangementet var et samarbeid mellom Fosen historielag, Yrjar heimbygdslag, Ørland kultursenter og Storfosna grenedalag. Bernt Jørgen Stranden var vert. Det ble tatt en kort busstur rundt på

øya, men noen vandring til fots ble det ikke. Arrangementet fikk oppslag i Fosna-Folket og er fulgt opp med et oppslag på historielagets nettside.

### Steds-, saks- og personregister

til årboksartiklene. Her har framdrifta stoppa opp, men det blir nå tatt tak i saka på nytt. Et slikt søkbart register vil bli en nøkkel til den lokalhistoriske skattekista som de 57 årbøkene representerer.

### Lagets arkiv og samlinger

Det er inngått avtale med Museet Kystens Arv på Stadsbygda om plassering av lagets arkiv og samlinger i museets lokaler. Historielagets hovedboklager er oppbevart i rådhuskjelleren i Rissa i Indre Fosen kommune. Mindre lager blir også oppbevart andre steder, blant annet på Kystmuseet på Hitra. Her ble noen bøker ødelagt ved vasskade i januar 2019.

### Markedsføring

Fosen historielag deltok sommeren 2018 med stand på Kyrksæterøra i Hemne, på Hopsjøen på Hitra og i Lysøysundet i Bjugn. Standene resulterte i 11 nye medlemmer, men få bøker ble solgt. Standene medfører en del arbeid, men de utgjør en viktig kontaktflate til befolkningen.

### Representasjon

Johan og Helge deltok på Sør-Trøndelag historielags kontaktmøte for museums- og historielag 14. september 2018 på Mølnargården. Johan deltok på årsmøtet i Sør-Trøndelag historielag 16. mars 2019 på Oppdal.

### Fosen historielag på nett.

Nettsida blir betjent av Johan G Foss, og Facebooksida av Ernst Øyangen. Sidene er nå brukbart oppdatert.

Styret

### Medlemsoversikt 15.3.2019:

I parentes medlemstall ved siste årsmøte

Agdenes	21	(22)
Bjugn	116	(119)
Frøya	36	(38)
Hemne	144	(159)
Hitra	62	(65)
Osen	7	(10)
Indre Fosen	119	(120)
Roan	11	(11)
Snillfjord	71	(73)
Ørland	101	(100)
Åfjord	34	(36)
Trøndelag	268	(263)
Utenfor Trøndelag	94	(93)
Bibliotek mm	20	(21)
Lag	9	(9)
Skoler	12	(12)
Banker	4	(4)
Bedrifter	0	(0)
Kommuner	11	(11)
Sum	1 140	(1 166)

### Revisjon av regnskapet for 2018

Regnskapet og rapportene er gjennomgått og gir etter min mening et rett bilde av historielagets økonomiske situasjon.

1. Bilagene er kontrollert mot føring i bilagsjournalen og er funnet i orden. Konto i bank stemmer med utskriften fra regnskapet. Regnskape t er ryddig ført og godt dokumentert og gir et rett bilde av lagets økonomiske situasjon. Faktura på trykking av Årboka for 2018 er datert 09.01.2019, men er utgiftsført i 2018. Det gir et mer rett bilde av regnskapet for 2018.
2. Resultat- og balanseoppstilling er i samsvar med de underliggende poster. En resultatoppstilling som er korrigert for inntekter og kostnader med investeringene i prosjektet Fosens historie 2, gir et bedre bilde av årets normale drift.

3. Det er revisors plikt å vurdere regnskapet opp mot lagets budsjett, planer og drift. Korrigert for prosjektet Fosens historie 2 er overskuddet på kr. 39 052 i 2018.

I forhold til budsjettet for 2018 er inntektene knapt kr. 10 000 under budsjett og utgiftene vel kr. 34 000 over budsjett. Viktigste årsak til større utgifter er kr. 67 000 mer brukt på Fosens historie 2 der arbeidet var kommet lenger. Historielaget har fortsatt en trygg økonomi.

4. Revisor anbefaler at årsmøtet godkjenner årets regnskap.

Rissa, 26. februar 2019  
Per Husby

## 5. Arbeidsplan 2019/2020.

1. Gi ut Årbok for Fosen 2019.
2. To nummer av Nytt om Gammelt.
3. Fosens historie bind 2: Arbeidet videre føres med sikte på utgivelse i 2020.
4. Vedlikeholde nettsida og facebook-sida.
5. Folkekunstprosjektet videreføres.
6. Medlemsverving.
7. Markedsføring på stand
  - Hasselvika 6.7,
  - Kyrksæterøra 18.-20.7, alternativt Hopsjøen 18.-20.7.
  - Lysøysundet 9-11.8.)
8. Vandringer. Hysnes fort?

## 7. Fastsetting av medlemskontingent

Medlemskontingenten ble på årsmøtet i 2018 forhøyet til kr 300. Styret forslår derfor ingen endringer imedlemskontingenten for 2020.

## 7. Flinnkomne saker

Det er ikke meldt noen ekstra saker til behandling på årsmøtet.

## 9. Valg

Valgkomiteens innstilling:

### A. 2 styremedlemmer for 2 år:

- Helge Bueng, Åfjord, Gjenvalg
- Bernt Jørgen Stranden, gjenvalg

### B. 3 varamedlemmer

- Eilert Bjørkvik, Rissa, gjenvalg
- Johan Mjones, Snillfjord, gjenvalg
- Ernst R Øyangen, Trondheim, gjenvalg

### C. Et medlem til valgkomiteen for 3 år:

Styrets innstilling:

- Vigdis Hoff Hoøen

Alle er forespurt og takket ja til gjenvalg.

Valgkomiteen

Vigdis Hoff Hoøen • Svein Henrik Pedersen •  
Per Astum

## Styremedlemmer ikke på valg:

Johan G Foss, Frøya  
Kristin Svendsen, Hitra  
Rigmor Aastum, Snillfjord



*Vinje kirke på Vinjeøra er en åttekantet kirke fra 1820. Kirken har et romansk krusifiks, muligens fra 1200-tallet. Foto Wikipedia.*

## 4. Regnskap 2018 • 6. Budsjett for 2019

	Regnskap 2018	Regnskap 2017	Regnskap 2016	Budsjett 2019	
<b>DRIFSTINTEKTER</b>					
2800	Salg Fosens historie 1	6 980	7 810	8 265	5 000
2801	Støtte Fosens historie 2	95 517	13 075	57 244	100 000
2802	Salg Da jeg var liten	1 319	3 090	3 470	500
2804	Salg Doktorbåten	290	4 803	89 052	1 000
3000	Medlemskontingent	308 375	317 626	301 110	321 000
3001	Medlemskontingent familie	100	200	100	200
3002	Medlemskontingent kommuner	12 000	12 000	10 000	11 000
3004	Medlemskontingent banker	2 000	2 000	2 000	2 000
3100	Salg årbøker	13 008	8 532	22 804	12 000
3104	Salg Reins kloster	185	170	50	100
3106	Salg Setre i Åfjorden	204	310	70	300
3108	Salg Fosentonar	1 552	865	820	500
3110	Seks år og småbåtfisker	260	115	120	200
3112	I utkanten	100	200	100	200
3120	Salg av medlemsnål	450	450	1 090	500
3121	Salg av kort	0	20	0	0
3122	Salg av Namnskitling	5	0	00	0
3300	Grasrotandel Norsk Tipping	9 284	4 387	2 146	10 000
3900	Momsrefusjon	28 985	38 893	17 652	30 000
8001	Renter	1 632	2 376	4 567	500
	Sum driftsinntekter	482 246	416 922	520 661	495 000
<b>DRIFTSKOSTNADER</b>					
2801	Fosens historie 2	267 000	221 000	430 860	150 000
4100	Porto	27 267	48 823	60 211	37 000
4101	Bankgebyr	326	371	352	500
4102	Markedsføring	6 899	8 787	11 669	10 000
4201	Kontingenter	1 201	11 925	4 390	12 000
4400	Reiser	720	480	3 028	3 000
4501	Årbok	245 945	229 490	226 450	250 000
4502	Nytt om gammelt	26 706	24 269	22 088	25 000
4600	Gaver, oppmerksomhet	1 256	0	0	1 500
4601	Årsmøtet	10 500	9 600	7 970	10 000
4602	Styremøter	5 322	6 305	2 703	5 000
4604	Vandringer	2 044	0	1 106	2 000
	Sum driftskostnader	606 087	561 052	770 827	506 000
	Driftsresultat	-123 841	-144 129	-250 126	- 11 000



## STATUS 31.12.2017

Aktiva og passiva	2018	2017	2016
1900 Kasse	190	6	87
1920 Ørland Sparebank	285 664	218 389	349 264
2700 Forskuddsbetalt kontingent	- 75 100	- 89 725	- 85 801
2704 Forskuddsbetalt kontingent bank	0	0	- 500
2800 Fosens historie 1	108 769	115 729	123 539
2801 Fosens historie 2	753 024	581 541	373 616
2802 Da jeg var liten	26 544	27 863	30 953
2804 Segner i Fosen	93 750	93 750	93 750
2806 Doktorbåten	-1 1 283	- 10 993	- 6 190
2840 Forskudd årbok	0	21 250	0
2850 Orkla Grafiske as	- 184 695	0	0
2900 Egenkapital	- 996 864	- 957 812	- 878 719
Sum	0	0	0

## PROSJEKTREGNSKAP

### Fosens historie 1

2800 Inngående balanse	115 729		
Omsetning	0	6 960	
Utgående balanse		108 769	
Sum	115 729	115 729	

### Fosens historie 2

2801 Inngående balanse	581 541		
Omsetning	267 000	95 517	
Utgående balanse		753 024	
Sum	848 541	848 541	

### Da jeg var liten

2802 Inngående balanse	27 863		
Omsetning		1 319	
Utgående balanse		26 544	
Sum	27 863	27 863	

### Segner i Fosen

2804 Inngående balanse	93 750		
Omsetning	0	0	
Utgående balanse		93 750	
Sum	93 750	93 750	

### Doktorbåten

2806 Inngående balanse		10 993	
Omsetning	0	290	
Utgående balanse	11 283		
Sum	11 283	11 283	



## Kort om årsmøtekommunen Hemne

Hemne kommune er en kystkommune som ligger midt mellom Trondheim og Kristiansund. Kommunen har idag ca 4500 innbyggere. De fleste bor i kommunesenteret Kyrksæterøra. Kommunens areal er 688 km<sup>2</sup>. Hemne har lange tradisjoner som industrikommune. Den største industriarbeidsplassen er Wacker Holla Metall som produserer silisiummetall. Andre viktige næringer er landbruk, oppdrett av laksefisk, rogn- og smoltproduksjon, trevareproduksjon, transport og service. Ilandføringsstedet for gass og Equinor metaholfabrikk på Tjeldbergodden i Aure ligger nær kommunegrensa.

Fra 1837 bestod Hemne kommune av Hevne prestegjeld og Snillfjord. Annekssognet Vinje tilhørte da Møre og Romsdal fylke. Vinje ble da overført til Sør-Trøndelag og fylkesgrensen ble flyttet sørover til sin nåværende posisjon.

I 1911 Hemne delt i herredene Heim og Hemne. I 1924 ble Vinje og Snillfjord skilt ut som egne herreder

I 1964 ble Vinje og Hemne herred, samt området Vestre Heim i Heim herred slått sammen til én kommune som fikk navnet Hemne kommune.

Det østre delen av Heim, Austre Heim, ble sammen med Ytre Agdenes fra Agdenes kommune og Snillfjord herred slått sammen til Snillfjord kommune.

Området Fossdalen i Rindal kommune, Møre og Romsdal fylke ble overført til Hemne i 2008. Dette resulterte i at fylkesgrensen ble justert.

Fra 2020 får vi en ny kommunesammenslåing der dagens Hemne kommune, en del av Snillfjord kommune og Halså kommune slås sammen til nye Heim kommune.

Med sammenslåinga med Halså blir fylkesgrensa flyt-tet enda lengre sør. Fra før er Rindal kommune blitt en del av Trøndelag fylke.



Gårdstunet på Hovdan i 1961 sett fra nordvest. Her hadde fem gårdsbruk husa sine i et samla tun fram til utskiftinga i 1965. På bildet ser vi tre av stuehusa: Innestuo, Krestenstuo og Gustuo (bak til venstre). Heilt til venstre er Innestu-fjøset og til høgre Krestenstu-fjøset. Bortest til høgre stabburet og fjøset til Nestuo. Fra Spesialsamlingene, Universitetsbiblioteket NTNU. Foto: Klaus Forbregd.

## Utflukt til «fellestunet» på Hovdan

Etter årsmøtemiddagen inviterer vi til en utflukt til Hovdan, som ligger bare 3 km fra Grønset. **Der vil John Kårøy vise oss rundt og fortelle om forholda før utskiftinga.** Han er gårdbruker på Innestuo, et av de tre bruka som ble igjen i gamletunet.

Hovdan er en gammel og interessant gård, en av dem som berga seg godt gjennom ødegårdstida etter svartedauen. I 1520 var det to brukere på gården. Begge var velstående. Begge betalte skatt for jordegods og var sikkert sjøleiere. Den ene brukeren, Ingeborg, var til og med en betydelig jordeier.

I 1661 var det fire brukere på gården. Bruka deres var omtrent jamstore, og alle fire var sjøleiere. Gården var på 2 spann og 1 øre. I 1838 var det fortsatt 4 noenlunde jamstore bruk på gården.

Matrikkelen 1886 viser at ett av bruka nå var delt i to (og Trøa skilt ut; den lå utenom tunet). I tunet var det dermed 5 bruk. Flere ble det ikke før utskiftinga i 1965.

Hovde gård var altså prega av lange historiske linjer og stabile forhold. Bruksdelinga førte ikke til at folk flytta ut av tunet, de nye brukerne bygde hus og fortsatte å bo der. Etter hvert ble det et stort og tett gårdsamfunn. Jorda lå teigblending og til dels i

sameie. Slik var det på mange gårder, men på de fleste ble det foretatt utskifting av jorda og oppløsning av fellestuna på slutten av 1800-tallet. Det var ytterst få gårder der den gamle gårdsstrukturen ble beholdt så lenge som på Hovdan.



Den smale passasjen mellom Gusstuo til venstre og Innestuo til høgre. Bak til høgre ser vi enden av Krestenstuo, og bakerst Nestuo. I forgrunnen melkespann til tork. Fra Spesialsamlingene, Universitetsbiblioteket NTNU. Foto: Klaus Forbregd, 1961.

# Kva slags eldstad hadde hemnvær- ingane i stuene sine på 1700-talet?

Hemne låg i grensa mellom det vestnorske røykomn-området og det trønderske åre-området. Åren var ein open eldstad som vanleg låg midt på golvet, røykomnen var ein stor, oppmura omn i eit hjørne i stua, men utan murpipe. Både åren og røykomnen sendte røyken ut i rommet og opp gjennom ein opning i taket, ljoren. Både årestuene og røykomnstuene har derfor vorte kalla røykstuer. Slik var det inntil peisen og murpipa kom og avløyste både åren, røykomnen og ljoren.

**Gerhard Schøning** skriv i 1773 at stuene i Hemne var røykstuer, og at eldstaden var i eit hjørne i stua. Alle har gått ut fra at dette var ein røykomn: Eilert Sundt i 1850-åra (dessverre var han ikkje sjølv i Hemne), Halvor Vreim i 1930-åra, og Henrik Sødal i 1970-åra (Hemneboka). Sødal hadde ingen konkrete eksempel på røykomn å vise til; dei bygningane han nemner frå Skorilla i 1793, må ha hatt peis og murpipe.

**Anders Moe**, som skreiv om Hemne i Norges Bebyggelse (1956), var fødd så tidleg som i 1875, men han kjente ikkje til tradisjon om røykomn i Hemne. Han skriv: «Røykstuene var forsvunnet her omkring 1800. Gamle folk som var født omkring den tid, nevnte ikke røykstuer.»

Om det er rett, må røykomnane som etter Schøning dominerte i 1770-åra, ha forsvunne i løpet av dei få åra fram til 1800. Er det truleg?

Røykomnen fungerte som varmemagasin og var derfor godt likt, og det tok tid før den forsvann frå stuene. Det ser vi i nabobygdene på Nordmøre. Wilhelm Lund, den første be-

styraren på Trøndelag folkemuseum, skreiv om dette i ein artikkel i 1910. Røykomnane heldt seg lenge, men det vart vanleg å mure opp ei pipe med kappe framom opningen på omnen. Ein fekk da avtrekk og unngjekk å få røyken ut i rommet, og ein kunne bygge stuehusa i to etasjar.

Så seigliva som røykomnane viste seg å vera, er det nærmast utenkjeleg at dei skulle forsvinne på eit par-tre tiår. Forklaringa kan vera at det ikkje var røykomnar Schøning såg borti «råa» i stuene i Hemne. Kva såg han da? La oss sjå nøye på kva han skriv:

«Bygningsmaaden, paa Bøndernes Gaarde, er her næsten overalt indrettet efter den fordumdags overalt i Norden vedtagne Brug: man betiener sig endnu her af Røgstuer, i hvilke Ildstedet eller Gruven staaer i det eene Hjørne af Bygningen, men Røgen stiger op igiennem et firekantet Hull midt paa Taget, som man kalder Liøre ...»

Formuleringa «den fordumdags overalt i Norden vedtagne Brug» sikter nok ikkje til eldstaden, men til hustypen, røykstua. Schøning nemner omtrent aldri kva slags eldstad det var i røykstuene.

Men her omtalar han eldstaden som gruve og seier at den stod i eit hjørne, men var utan murpipe. Var dette ein røykomn?

Det var naturleg og vanlig å omtale åren som gruve, men det var verken vanleg eller naturleg å omtale ein røykovn som gruve. Kokeplassen (forsenkinga) framom opningen på røykovnen vart rett nok kalla gruve, men Schøning ville neppe kalle heile røykovn-konstruksjonen for ei gruve.

•Schønning sier at gruva står i den eine hjørnet. Det er altså snakk om ein opp-bygning. Ein åre ligg, ein røykomn står. Men også ein hjørneåre kan seiast å stå, for også den var ein oppbygning. Den måtte ha steinheller eller brannmurar mot veggene.

Schønings omtale peikar meir i retning av ein hjørneåre enn ein røykomn. Om så var tilfelle, får Hemne ein viktig plass i norsk bygningshistorie. Hjørneåre var den vanlege eldstaden i dei norske byane i mellomalderen, fram til 1300-talet.

Merkeleg nok ser denne skikken ikkje ut til å ha breidd seg ut over bygdene. Hemne låg i eit grenseområde der hjørneåren kanskje kunne smette inn som ein mellomting mellom midtåre og røykomn.

Om det finst tradisjon eller teikn som tyder på at hemnværingane i si tid varma seg med ein åre plassert i eit hjørne i stua, så vil det vera opplysningar av nasjonal interesse.

*Johan G Foss*



Rekonstruksjon av stue med hjørneåre frå 1000-talet på Folkebibliotektomta i Trondheim (høgre takside er ikkje lagt på). Hjørneåre var den vanlege eldstaden i alle dei norske byane i størstedelen av mellomalderen. Foto frå Se Trøndelag (2010), bd. 1.

## Kommune-våpen, blomst og fugl



*Kommunefuglen for Hemne er hvitryggspett. Som kommuneblomst og motiv i kommunevåpenet er valgt hassel, som sinnes i store deler av kommunen. Hassel er godt egnet til tønne-bånd og rivetinder. På vestsiden av Vinjefjorden finner vi Nordens største sammenhengende hasselskog.*

# Gamle ferdighus og gode tømmermenn

I sine upubliserte «Livsminner» har **Lars Kvalvær** fra Kvalværet på Frøya (1917–2011) skrevet noen gode ord om ferdighusproduksjon i gamle dager og dyktige tømmermenn.

*Etterat mine foreldre giftet seg bygde de seg først hus på Setra på Norddyrøy i Frøya kommune. Huset de kjøpte var et laftet tømmerhus, som sto på en plass som hette Leirhålet ute i Mausund. Dette huset ble revet ned og oppbygd på Setra, visstnok i 1902. Huset var visstnok opphugget i Hemne engang i midten av 1800-årene. Det var vanlig i den tiden å tinge (bestille) hus, opphugget og laftet så de kunne rives og bygges opp på andre steder. Det var datidens ferdighus. Det var for det meste tømmermenn og bønder fra innlandet, f.eks. Hemne, Åfjord og andre steder der de hadde skog, som drev med dette arbeidet om vinteren, i den tiden det var lite arbeid de kunne gjøre på gården.*

*Disse husene var bygget av tømmer, nåvet og laftet. I stedet for spiker ble det brukt blindinger (trenagler). Det ble boret hull med en husnavar i stokken. Hullet var ca. 2,5–3 cm. i diameter. Så ble blind- ingene, som passet til hullet, satt på plass. Blind- ingene skulle være trange og drives ned i den underste stokken, men i den øverste stokken skulle den være så passe rom, at når tømmeret gisnet, skulle stokken*

*gli ned. Var blind- ingene for trange, så stokken ikke fikk sige ned, ble det en sprekke mellom stokkene. Da sa folk: «Dette huset henger på blind- ingan». Det ble da kaldt og trekkfullt. Mellom omfarene (stokkene) og i novene ble det lagt mose, som isolasjon og tettemiddel.*

*Disse husene var solide og fagmessige bygget, av folk som la sin flid i å vise sine ferdigheter i snekker- arbeidet. Som et bevis på dette kan jeg nevne at et hus på Kvalværet i Frøya kommune, som ble bygget rundt midten av 1800- tallet, og hadde stått på samme plassen i alle disse årene, i all slags vær, ble under orkanen som raste i nyttårshelgen 1992, tatt av vinden og skjøvet av grunnmuren som var muret opp av gråstein og flyttet flere meter fra grunnmuren. Huset var like helt, der det sto på skrå breddmed grunnmuren. Ikke en vindusrute var knust og dørene gikk i karmene, som om intet hadde hendt. Dette vitner om godt, solid og fagmessig gammeldags snekkerarbeid. Til sammenligning kan nevnes at nyoppførte hus hadde store ødeleggelsler og ble knust til pinneved av stormen.*

# «Fake news» om epedemier

Falsk nyheit: «Spanskesjuka er den største katastrofen som har ramma menneskeslekta»

Dei siste åra har vi fått høre at spansk- esjuka, ein aggressiv influensa som herja verda i åra 1918–20, er den verste ulykka som har ramma menneska. I Store norske leksikon (snl.no) les vi: «Mellom 50 og 100 millioner mennesker døde, det vil si at flere døde enn under første verdenskrig og andre verdenskrig samlet», og på Wikipedia.no: «Spanskesyken (var) trolig mer omfattende enn både svartedøden og den justinianske byllepesten.»

«Fake news». Dette stemmer absolutt ikkje om vi ser dødstala i høve til folkemengda. Om «spanska» tok livet av 50–100 mill menneske, utgjorde det 4–8 % av folketalet i verda, som da var på 1,8 mrd. Dødstalet var enormt, men menneskeætta har opplevd verre ting. I Noreg tok spanska 15 000 liv. Det utgjorde 0,6 % av befolkninga (snl.no).

Tuberkulosen var nok ei større svøpe for menneska enn spanska. Omkring 1920 kan det årleg ha vore 10 mill tuberkulosedødsfall i verda, og slik hadde det vore i mange tiår. I Noreg var det mykje tuberkulose i siste del av 1800- og begynnelsen av 1900-talet, med ca. 7000 dødsfall i året 1900 (Folkehelseinstituttet). Det var like mange som spanska tok da ho var på det verste, i året 1918.

Eg intervjuja i 1970–80-åra mange gamle folk som kjente til både spanska og «tæringa». Spanska var ein episode, tuberkulosen hadde dei heile tida. Mor mi og far hennar hadde tuberkulose, men fekk behandling og overlevde, medan to av søskena hennar døde.

Da spanska gjekk, var far min i konfirmasjonsalderen. «Æ låg ein halv tim' i spanska, nerr i kjøkenkråa,» fortalte han. «Da ha-itj-æ tia lenger, æ mått ut åt gutan!»

Kva var den verste katastrofen? Av dei sjukdomskatastrofane vi veit om, gjorde nok svartedauden det største innhogget i menneskeætta. Ein antar at denne pesten tok livet av 50 mill av dei 80 mill innbygarane i Europa, altså 60 %. På verdsbasis skal 75 mill ha stroke med. Også i Noreg reiv pesten bort rundt 60 % av folket (snl.no). Gardar og bygder vart liggande øyde, og det tok nærmare 300 år før landet var fullbygd igjen.

Det bør ringe ei bjølle for dei som vil påstå at spanskesjuka var verre enn dette.

*Johan G Foss*



Svartedauden, slik Teodor Kittelsen tegna den i 1896. I følge fagfolk eksistrere sykdommen fortsatt rundt i verden. I 2017 døde 2000 mennesker på Madagaskar av sykdommen.

# Kulturvern i Hemne



Magerøya. Foto: Hemneportalen

## Hemne bygdemuseum:

skal dokumentere, ta vare på og vise frem den lokale kulturarven fra eldre tider og frem til i dag, og bidrar i arbeidet med kulturminneforvaltningen generelt i Hemne. I dag har museet ni bygninger rundt i bygda:

- Wesselgården (3 hus) i Øragata
- Sagastuo på Holla
- Kjørseskulen på Skeiet
- Litlbjørkbua på Bjørksetra
- Nothuset på Vedøya
- Skjåen og borgstua på Magerøya

Museet har også en omfattende fotosamling, etter fotograf Erling Øyen. (Ca 90 000 negativer) Fotosamlingen er nå under digitalisering, et arbeide som er beregnet til å ta fem år.

I tillegg innehar Hemne bygdemuseum en stor gjenstandssamling.

Det er utført stadnamnskilting i utmarka flere steder i Hemne.

## Magerøya:

er en av kysten perler. Det har vært bosetting på stedet helt fra før vikingetid. I 1684 fikk stedet kongelig bevilling for gjestgiveri. Hemne kommune driver stedet hver sommer både som gjestgiveri og som museum. Besøkstallet siste år (2018) lå på ca 3 000. Stedet drives av eksterne drivere med støtte fra kommunen. Det er egen sjøbruksutstilling på skjåen.

## Wesselgården

er en av de andre eiendommene vi har lyktes med å holde driften i gang gjennom utstrakt samarbeide med frivilligheten. Det er til sammen tre hus i Wesselgården; hovedhuset, fjøset og bårstua. I hovedhuset er rommene møblert på gammelt vis. Huset er slik det var da det ble fraflyttet på 1980-tallet. Gården ligger vegg i vegg med kulør`n, kulturbygget midt i sentrum av Kyrksæterøra. Gården brukes i stor grad til arrangementer og spel da det i tillegg



til husene er bygd opp et amfi på tunet. I et av soverommene er det utstilling av treskjæring som er produsert av Arne Lenes og gitt som gave til Hemne bygde-museum.

I 2017 feiret Hemne kirke sitt 200 års jubileum. I den forbindelse gjennomførte kirka 4 temautstillinger i Wesselgården.

- Dåp
- Konfirmasjon
- Bryllup
- Begravelse

Estimert besøkstall ca 240.

Under Øradagganj brukes hovedhuset i Wesselgården til utstillinger. På tunet settes det opp spel. Bårstua og Fjøset brukes til salgsboder.

Under julegrantenninga er det «marked» i Wesselgården.

Wesselgården er arena for en skoleklasse v/Sodin skole i forbindelse med prosjekt «Jul i gamle dager». Her vises gamle ba-  
ketradisjoner og gamle håndverk i en tids-  
riktig arena.

### **Kjørseeskulen:**

Den eldste fastskolen i Hemne. Hver tids-  
epoke har satt sitt preg på skolen med at  
det er «elever» (dukker) i tidsriktige klær  
og med tidsriktig utstyr plassert der. I 2013  
feiret vi 150 jubileum. Lørdager i juli og  
første halvdel av august er det åpent for  
publikum. Da er «gamle» skoleelever til-  
bake for å ha omvisning. I 2017 var 168 per-  
soner innom. I tillegg er flere skoleklasser  
på besøk og omvisning i løpet av året.

### **Sagastuo på Holla**

Husmannsplass på Holla hvor de siste hus-  
mennene fremdeles sitter ved stuebordet  
og skuer utover. Det er møblert slik det var  
ca starten av 1900-tallet. Her er det også  
omvisning for skoleklasser hvert år.

### **Gamle Eidsfossen bru**

Fin steinbru fra 1846 over Eidsfossen på  
Eide.

## **Vinje Fortidsminneforening**

står for driften av «Bua» på Vinjeøra: En  
landhandel som ble nedlagt på 1970-tal-  
let. En del av varesortimentet er fremdeles  
intakt. I tillegg eget bakeri hvor det bakes  
etter gamle tradisjoner i steinovn. Åpent  
både lørdag og søndag under Fjordkul-  
turdagan som arrangeres hvert andre år.  
Mellom 500 og 700 personer er innom i  
løpet av helga. De har egen bagedag de  
årene det ikke er Fjordkulturdager, da også  
med godt besøk.

I 2018 gjennomførte nye Heim kommune  
(som etableres 1.1.2020) sitt første felles  
arrangement. Dette ble arrangert i og ved  
«Bua». Kulturminnedagen 2018 med ca  
300 besøkende. Bakeriet var åpent og det  
var mulighet for å kjøpe seg både nysteekte  
boller og kanelnurrer.

Hvert år gjennomføres Fjørøfestivalen  
(strandryddedag) på Vinjeøra. Da er også  
bakeriet åpent. Det stekes pizza, boller,  
te-kake og mye annet godt også denne  
dagen.

### **Hovden**

Den eldste fastskolen i Hemne. Hver tids-  
epoke har satt sitt preg på skolen med at  
det er «elever» (dukker) i tidsriktige klær  
og med tidsriktig



*Wesselgården. Foto: Hemneprotaalen*

Takk til kulturkontoret i Hemne kommune  
som har hjulpet oss med informasjon om  
kultur i kommunen!

# Hemne - årets kulturkommune 2019

Hemne kommune er kåret til årets kulturkommune i Trøndelag i 2019. Kommunen med omlag 4 300 innbyggere har et livskraftig og rikholdig kulturliv med omlag 140 lag og foreninger med tilsammen ca. 7000 registrerte medlemmer.

Bilde er fra avslutningsnummeret til «Hemne-revyen 2019».

Foto: Steinar Væge



Foreningene og kommunen samarbeider om blant annet:

**Humorfestivalen**, som arrangeres annet hvert år, som også er Midt-Norsk mesterskap i revy. Dette er et samarbeide med Norgesmesterskapet i Revy på Høylandet.

Hver sommer arrangeres **Hellandsjødagen** og **Øramartnan** på Kyrksæterøra.

I juni hvert andre år arrangeres **Fjordkultur-dagen** på Vinjeøra.

Disse arrangementene og omlag 100 andre arrangementer av en viss størrelse er verdifulle for samholdet i bygdene og kommunen for øvrig. Hvert år selges ca 10 000 billetter.

## Engasjert kommune

Hemne har dedikerte politikere som ser verdien i å satse på et rikt og mangfoldig kulturliv med å yte økonomisk støtte til det som gjennomføres av arrangementer hvert år. Kommunen har en klar strategi, som også er nedfelt i kommuneplanen. Kommunen vil

- Bidra til mangfold i kulturtilbudet, med aktiviteter for alle aldersgrupper.
- Støtte opp under den unike ressursen som frivillige lag og organisasjoner representerer med idealisme, engasjement og dugnadsånd.

- Tilgjengeliggjøre lokal historie og kultur-arv gjennom aktiv formidling.
- Kulturskolen skal være en arena for mestring, samhandling og utvikling av sosiale egenskaper.
- Biblioteket i Hemne skal tilrettelegge for å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet
- Fritidsklubben skal være en møteplass hvor ungdom opplever trygghet og tilhørighet.
- Ivareta mangfoldet i vårt samfunn ved å etablere god gjensidig kulturell forståelse og respekt.

I 2013 ble kulturbygget **kulør`n** etablert på Kyrksæterøra. Her er en rekke kulturaktiviteter samlokalisert. Aktivitetene er tilrettelagt for alle aldersgrupper fra Babysang, til senior-dans og sittedans for de aller eldste med godt over 1 000 besøkende hver.

## Årets spillested

Bygdekinoen kåret kulør`n til årets spillested i 2016. I begrunnelsen heter det blant annet: «Sommeren 2015 ble kulør`n etablert som spillested for bygdekinoen. Dette førte til en formidabel økning i antall besøkende.»

Vi gleder oss til å komme til Hemne.

# Beret Tynsø - lærerinne i nesten 60 år



*Beret Tynsø ble født i 1875 i Heim.*

Rundt i bygdene våre finnes historier om mange sterke og profilerte kvinner som fyllte viktige samfunnsoppgaver. Rundt på gårdene og ikke minst i fiskeværerne var det nødvendig med en fast hånd om drifta.

En annen yrkesgruppe som satte sitt preg på lokalsamfunnet var lærerinnene, som arbeidet utrettelig med å gjøre det oppvoksende slekt - ofte i flere generasjoner - til «gangs menneskje for heim og samfunn». S

En av disse kvinnene var lærerinne Beret Tynsø, som viet mye av livet sitt som lærer i Heim.

O. G. Aastum skrev denne omtalen av Beret, trykt i Adresseavisen, da hun fyllte 50 år i 1925: «Beret Tynsø i Heim fyller 50 år den 1. desember. Hun er ble født i Heim i 1875.

*Etter å ha tatt lærerinneeksamen på Levanger ansattes hun i 1893, ikke fullt 18 år gammel som småskolelærerinne i Mjønnes, Vågan og Heimskjel skolekretser og har således begynt på sitt 33te år i skolens tjeneste. Størstedelen av den unge slekt i østre Heim har fått de første elementære kunnskaper hos Beret Tynsø.*

*Som lærerinne i disse mange år har hun hatt de mest individuelle motsetninger å trekkes med i bokstavelig forstand: ikke alltid av «mors beste barn». Det har flere ganger hendt at hun har måttet ta sig av slike som de øvrige lærere ikke har formådd noget med, rene umuligheter; frk. Tynsø har tatt dem for sig selv, og fått folk av dem. Dermed har hun ikke bare hjulpet barna, og ikke minst deres pårørende over oprivende vanskeligheter på en lempelig måte (med takken har det kanskje vært så som så), men har også spart både kommune og fylke for ikke ubetydelige ekstrautgifter. Hun har således hatt god anledning til å syne fremragende pedagogiske egenskaper.*

*I kommunen har hun vært beslag på både som medlem av skolestyret og ellers, f.t. er hun formann i vergerådet. Personlig er Beret Tynsø omgjengelig og imøtekommende i all sin ferd, og i det stille har hun nok vist å gjøre meget godt.*

*Samtlige i Heim hun har kommet i berøring med vil ønske henne alt godt i anledning av 50-årsdagen og innbyggerne i Mjønnes, Vågan og Heimskjel kretser setter pris på å få nytte godt av hennes arbeide i skolehusene, forhåpentligvis i mange år ennå.»*

Beret arbeidet som lærerinne i Østre Heim i nærmere 60 år, med unntak av en periode under andre verdenskrig da hun nektet å undervise. Hun døde juleaften 1966, 91 år gammel. Hun er gravlagt på Rottem kirkegård i Snillfjord.

# Grønset gård - Fjøset som ble Café



Langs fjordene var det mange fine og gode gårder som hadde gode ressurser bde i skogeiendommer, god landbruksjord og godt fiske i fjorden nedenfor.

Grønset er en slik gård, der den ligger idyllisk ved Vinjefjorden. Gården tilhørte kirka før embetsverket og kaptein Brodtkorb overtok. Etter hvert ble et vanlig gårdsbruk, som har vært i familiens eie i minst sju generasjoner fra 1700-tallet. Dyreholdet ble avviklet i 2006. Alderen utfordret fjøset fra 1871.

I 2010 overtok Helga Grønset Hjorthol og mannen Mark Richard Adams, oppvokst i London, over gården. Da var idéene om ny bruk av gården omgjort til de første planene. Bryllupet året etter måtte jo foregå på gården. På kort tid ble det lagt nytt gulv i låven. Det ble et vellykket bryllupet med låvedans. Prosjektet var i gang.

Bryllupet i gammelfjøset i 2011 var beviset på at alt er mulig. Når vi fikk til det, ble det klart for oss at vi kunne gjøre mye mer, sier ektemannen Mark.

Målet var å skape noe nytt i de gamle bygningene. Helgas farfar hadde i sin tid planer om å lage en skystasjon på gården. Nå har

Grønset turiststasjon fått både overnatting, restaurant og arena for kulturarrangement.

Planleggingen for en omfattende istandsetting av Gammelfjøset ble igangsatt. Støtten fra Kulturminnefondet, først med støtte i 2014 til bevaring av murer og søyler i konstruksjonen, og mer hjelp derfra i 2015 til å stabilisere bygget samt å skifte ut den værutsatte vestveggen. Ved siste tildeling fikk de støtte til å tilbakeføre smijernsvinduene og vinduslemmene til fordums prakt.

Vi håper at de gamle byggene på gården, som Gammelfjøset, vil vekke minner hos folk, at både bygget i seg selv, møbler eller interiør gjør at folk blir litt nostalgiske. .

Med seg på laget har Helga og Mark hatt «kårkailen», Eldar Hjorthol, i tillegg til en hærskare av dyktige håndverkere.

Vi skal ikke bli sittende fast i gamletida, vi skal ta det videre, men bygge på det som var før og lage nye minner med litt chili på toppen, sier Helga og Mark.

Vi gleder oss til å komme til Grønset på årsmøtedagen vår!

*Helge Bueng*



Leidulf Hafsmo døde i Trondheim 21. februar 2019 og ble begravet fra Havstein kirke 28. februar. Han fylte 85 år 6. januar i år. Den siste tida bodde han på omsorgssenteret i Snillfjord, de siste månedene i Trondheim.

I sin biografi forteller han at han vokste opp som sommerbarn på farsgården Hafsmo i Snillfjord og vinterbarn i kommunal lærerbolig i Langdalen i Åfjord, der mora var lærer i 42 år. Han hadde dermed gode forutsetninger for å forstå utstrekningen av Fosen, men hans lokale forankring ble Snillfjorden der han overtok farsgården Hafsmo i 1966.

Leidulf Hafsmo var i en årrekke sterkt engasjert i arbeidet i Fosen historielag, som leder 1991 - 2002 og fram til 2010 som styremedlem og senere varamedlem til styret.

Han var en flittig bidragsyter i årboka vår med i alt 34 artikler fra 1986 til 2017. Han skrev om mange tema, som kirkehistorie, personhistorie, kvinnehistorie og militærhistorie. Så seint som i 2017 deltok han på Fosen historielags årsmøte på Hitra.

Etter artium fra Nordfjordeid gikk Leidulf Hærens befalsskole 1952-53 og ble sersjant 19 år gammel. I 1955 hadde han gjort unna

## Leidulf Hafsmo 1934 - 2019

5 års tannlegestudium i Newcastle, Yrkesløpet var lagt. Men han holdt også kontakten med Forsvaret. Han tjenestegjorde i 4 måneder som tannlege ved det norske felt-sykehuset i Libanon 1978-79. Den militære karrieren avsluttet han som kaptein i Saniteten. 1982-84 var han privatpraktiserende tannlege på Svalbard.

Etter at han ble pensjonist flyttet han til heimgården Hafsmo ved Hemnfjorden og bodde der i historiske omgivelser. (Bildet er fra kjøkkenet på gården).

Leidulf hadde mange interesser. Han var en populær dikter og visesanger. Han utga sin første diktsamling mens han var på Svalbard, tekster som også resulterte i musikkutgivelser.

I 2000 utkom Snillfjordvalsen. Så kom CD'n «Livet e' itj for amatør» og «Kamferdrops og kjærlighet» på Sonor Records.

Hafsmo fikk i 2007 Snillfjord kommunes kulturpris for sin innsats som lyriker, musiker og historiker.

En god kollega og fargeklatt er borte. Vi lyser fred over hans minne.

*Eilert & Helge*

## Takk for minnegaver

I forbindelse med Leidulf Hafsmos bortgang, ville familien at minnegaver kunne gis til Fosen historielag. Laget takker for disse gavene som til sammen utgjør 10 500 kroner.

---

## Iselje

I Årbok for Fosen 1987 er gjengitt skallboksopptegetninger fra Halten etter Ole H Vaabenø (1878-1971). Han var i mange år på vinterfiske i Halten, mens han om sommeren var på laksfiske i Gaula. Det er bevart mange brev som han har fått, særlig fra heimen i Tobakkvika på Våknøya i Stjørna. 15. mars 1914 skrev broren Helmer (1872-1919) til Ole i Halten og fortalte at de sendte ei kaketønne med 16 kaker hver til Ole og hans kompanjong «B.V». Kakene til Ole var prikket med gaffel. Dessuten var det 2 flasker fløyte til B og litt vafler til Ole. Så er det et ønske fra mora, Beret Maria Olsdatter (1841-1929) om at Ole skulle sende heim ei tønne iselje, og det gjorde han.

Vi kan undre på hva Beret skulle bruke iselje til. Isel eller iselje er melke i større hannfisk. I Norsk ordbok 5:1342 blir det fortalt fra Osen at «dei var nøydde til å blanda bork og iselje i brødet».

Fra Frøya forteller Johan G Foss med Ivar Iversen (f 1910) fra Mausund som kilde, at iselje kunne bli brukt i «froukul» (kompost) som var ei blanding av jord og iselje, og som ble en kraftig gjødsel. Dersom noen har kjennskap til bruk av iselje, enten til mat eller frau, vil vi gjerne høre om det.

*Eilert Bjørkvik*

## Kontingenten

for 2019 er det ennå mange som har glemt å betale. Årsmøtet 2018 fastsatte medlemskontingenten til 300 kroner, og innbetalingskort for 2019 fulgte årboka for 2018 med betalingsfrist 31.1.2019.

Ennå er det ca 130 som ikke har betalt kontingenten for 2019, og det er ca 20 som står til rest for 2018 selv om de har fått årboka tilsendt. Medlemskontingenten er lagets viktigste inntektskilde, og for å sikre arbeidet med Fosens historie er laget avhengig av at den betales i rett tid. Og skulle det være noen som slett ikke vil være medlem lenger, ber vi om at de melder fra.

På den andre sida er det ingen ting i veien for å verve nye medlemmer.



Det er 19 som støtter Fosen historielag gjennom Grasrotandelen. Ved utgangen av april hadde disse bidratt med 4500 kroner, og Fosen historielag takker for denne støtten.

Dersom du ikke allerede støtter andre lag med din grasrotandel, kan du neste gang du tipper, spiller Lotto eller Extra oppgi Fosen historielags organisasjonsnummer 980 104 206, og dermed skaffer du laget gode inntekter.

**Fosen historielags orgnr  
980 104 206**

**Fosen historielags bank-konto:  
4290.05.02758**

# Fosen historielag

## Fosen historielags styre

**Johan G Foss**, leder

7270 Dyrvik,  
Tlf 72 44 81 11 • 95 40 29 21  
j-g-foss@online.no

**Rigmor Aastum**, nestleder

Våganveien 965, 7255 Sundlandet.  
Tlf: 92 68 75 63  
E-post: rigmoraastum@yahoo.no

**Helge Bueng**, sekretær

Skråfjordveien 53,  
7170 Åfjord. Tlf 94 12 12 02  
E-post: helge@bueng.no

**Bernt Jørgen Stranden**,

Bålfjordnesveien 10, 7167 Vallersund  
Tlf 41 60 98 01  
E-post: berntjs@broadpark.no

**Kristin B Svendsen**

Aurveien 83, 7240 Hitra  
Tlf: 99 22 32 33  
E-post: kristinb.svendsen@gmail.com

## Varamedlemmer til styret:

**Eilert Bjørkvik**, også kasserer

Naustveien 179, 7100 Rissa.  
Tlf 94 87 12 32  
E-post: eilerbj@online.no

**Ernst Robert Øyangen**,

Øvre Stavsetveien 27, 7026 Trondheim  
Tlf 99 49 39 73  
E-post: ernstro@online.no

**Johan Mjønes**

7257 Snillfjord  
Tlf 91 53 16 47  
E-post: jmjones@online.no

## Redaktører for årboka

**Per Ole Sollie**

Storevika 12, 6940 Eikesfjord,  
Tlf 99 28 43 44  
E-post: p-oso@online.no

**Svein Henrik Pedersen**

Betaniavegen 5A, 7563 Malvik  
Tlf: 97 71 83 86  
E-post: svein.henrik.pedersen@gmail.com

## Årboka har egen e-postadresse:

arbok@fosen-historielag.no

## Redaktør Nytt om gammelt

**Helge Bueng**

7170 Åfjord. Tlf 94 12 12 02  
E-post: helge@bueng.no

## Nytt om gammelt 92

Redigert av Helge Bueng, Åfjord.  
Redaksjonen avsluttet 28.04.2019.  
Grafisk form: Bueng Ltd  
Trykk: Fagrtrykk Trondheim AS  
Opplag: 1350 eks.

## Fosen historielag på nett:

[www.fosen-historielag.no](http://www.fosen-historielag.no)

•

E-post:

[post@fosen-historielag.no](mailto:post@fosen-historielag.no)

•

[www.facebook.com/fosenhistorielag](https://www.facebook.com/fosenhistorielag)

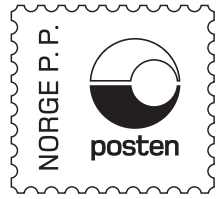
•

## Bøker kan bestilles hos

Eilert Bjørkvik,

tlf 948 71 232,

e-post: eilerbj@online.no



Retur: Eilert Bjørkvik,  
Naustveien 179, 7100 Rissa



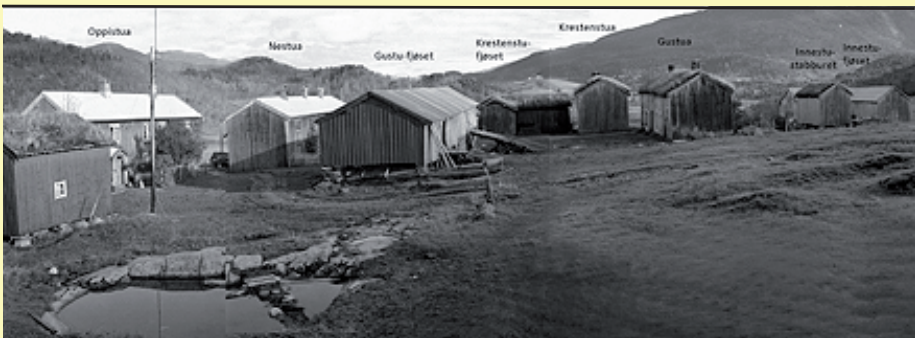
## Ryddesalg fra boklageret

Fosen historielag har et ganske stort boklager, og medlemmene kan være med på å redusere lageret ved å kjøpe både årbøker og andre publikasjoner som ennå er å få. Oversikt over hvilke publikasjoner som er å få kjøpt, står i årboka, og innholdslistene til årbøkene er tilgjengelig på Fosen historielags

heimeside [www.fosen-historielag.no](http://www.fosen-historielag.no). Fosen historielag trenger hver krone for å få økonomi til å fullføre Fosens historie bind 2, men vi forhandler gjerne om pris, for på den andre sida vil vi også redusere boklageret. Ingen har glede av bøker som er stuet bort på et lager.

### Bestilling sendes:

Fosen historielag, Naustveien 179, 7100 Rissa • [eilerbj@online.no](mailto:eilerbj@online.no) • Tlf. 948 71 232



Etter årsmøtet 8. juni tar vi turen til «Hovdan» der vi får orientering om det gamle fellestunet. Se mer side 11. Foto: Klaus Forbregd. Fra Spesialsamlingen, Universitetsbiblioteket NTNU.